

Nr 40.

Kungl. Maj:s nådiga proposition till riksdagen angående ersättning till kronoombud vid vissa ecklesiastika boställssyner; given Stockholms slott den 22 december 1916.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att ersättning till kronoombud vid sådana syner, som hållas å ecklesiastika boställen i enlighet med bestämmelserna i 64 § 1 mom. av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910, må i sådana fall, där icke ersättningen skall utgå på sätt stadgats i nådiga kungörelsen den 22 september 1899 angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastika tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten, från och med den 1 juli 1916 räknat utgöras av kyrkofonden i enlighet med de närmare föreskrifter, som av Kungl. Maj:t äro eller kunna varda meddelade.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

G U S T A F.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 december 1916.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
 Statsråden: HASSELROT,
 VON SYDOW,
 friherre BECK-FRIIS,
 STENBERG,
 LINNÉR,
 MÖRCKE,
 VENNERSTEN,
 WESTMAN,
 BROSTRÖM.

Föredragande departementschefen, statsrådet Westman anförde:

Ang. ersättning till kronoombud vid vissa ecklesiastika boställssyner.

Genom nådigt cirkulär den 30 juni 1916 angående kronoombud vid vissa ecklesiastika boställssyner fann Kungl. Maj:t gott beträffande ersättning till ifrågavarande ombud föreskriva, att, där icke ersättningen skulle utgå på sätt stadgats i nådiga kungörelsen den 22 september 1899 angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastika tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten, ombudet skulle av statsmedel erhålla resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente samt därutöver särskilt arvode, vilket skulle utgå med 15 kronor för varje syneförrättning samt, för det fall att förrättningen toge mer än en dag i anspråk, med ytterligare 10 kronor för varje överskjutande förrättningsdag. Ersättningsbelopp, som icke utginge enligt nådiga kungörelsen den 22 september 1899, skulle av Kungl. Maj:ts

befallningshavande förskotteras av tillgängliga medel samt framdeles av statskontoret hos Kunql. Maj:t anmälas till ersättande.

Då jag nu anhåller att få ånyo anmäla detta ärende, har jag för avsikt att hemställa om avlåtande till riksdagen av framställning i syfte att den ersättning till kronoombuden, som enligt sålunda givna föreskrifter skall förskottsvis utbetalas av befallningshavandena, må få utgöras av kyrkofonden. Innan jag går att närmare motivera denna hemställan, torde jag emellertid böra lämna en redogörelse för de bestämmelser, som gälla rörande sådana ecklesiastika boställssyner, på vilka nådiga cirkuläret den 30 juni 1916 har tillämpning, ävensom för de omständigheter, som föranlett utfärdande av nämnda cirkulär.

De i cirkuläret avsedda boställssyner äro sådana, som omförmålas i 64 § 1 mom. ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910. Jag torde här få återgiva lydelsen av denna paragraf i dess helhet.

64 §.

1. När lönereglering enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning första gången blivit fastställd för prästerskapet inom visst pastorat, skall året före den nya löneregleringens inträdande på domkapitlets begäran husesyn i dittills gällande ordning hållas å varje inom pastoratet beläget boställe, som då utgör bostadsboställe för löntagare eller eljest innehaves av sådan.

2. Skall prästgård vara förlagd å boställe, därå syn enligt vad nu är sagt hålles, bestämme synerätten med tillämpning av denna boställsordning, ej mindre vilket område därtill skall användas än även vilka laga hus där skola finnas samt om och på vad sätt till trädgård anvisad mark bör, enligt vad i 14 § sägs, beredas, stängsel uppsättas och enskild väg uteslutande för prästgårdens räkning anläggas.

Synerätten meddele tillika de föreskrifter, som finna erforderliga för att å prästgården befintliga laga hus må vardas före den nya löneregleringens tillämpning försatta i fullgott stånd av den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger, samt pröve, om och i vad mån den nybyggnad av laga hus å prästgården, som boställshavaren i enlighet med sistnämnda bestämmelser verkställt eller fått sig ålagd, bör anses vid tiden för den nya löneregleringens inträdande överskjuta vad honom ålegat att bygga. För därvid befunnen överbyggnad njute boställshavaren ersättning av pastoratet.

3. I fråga om boställe eller del därav, som ej bör användas till prästgård, skall vid den i 1 mom. omförmålda syn boställshavaren anses såsom avträdare och pastoratet såsom tillträdare, och skilje synerätten emellan dem i varderas sålunda angivna egenkap enligt dittills gällande stadganden.

Där så erfordras, bestämme synerätten ock med tillämpning av denna boställsordning, vilka laga hus böra å bostället finnas.

4. Därest enligt lönereglering, som på grund av lagen om reglering av prästerskapets avlöning första gången blivit fastställd för visst pastorat, prästgård skall vara förlagd annorstädes än å boställe, som i 1 mom. sägs, må, där domkapitlet så finner lämpligt, på dess begäran före den nya löneregleringens inträdande laga syn enligt denna boställsordning hållas för meddelande av erforderliga föreskrifter angående prästgårdens inrättande i enlighet med boställsordningens bestämmelser.

Framställning från domkapitlet i Strängnäs.

Det spörsmål, som gav anledning till utfärdande av nådiga cirkuläret den 30 juni 1916, väcktes av domkapitlet i Strängnäs i underdånig skrivelse den 7 juli 1915. Domkapitlet uttalade därvid önskvärdheten av förtydligande föreskrift, huru med nybyggnadskostnadernas gäldande borde förhållas, när löneboställe första gången efter ny löneroglering insynades, och framhöll tillika såsom enligt domkapitlets mening erforderligt, att åtgärder vidtoges i syfte att kyrkofonden bleve vid synen å ecklesiastika boställen på lämpligt sätt representerad.

Domkapitlet meddelade i sin berörda skrivelse, att vid arrendeauktioner, som inom stiftet förrättats för utarrendering av vissa dittillsvarande ecklesiastika bostadsboställen inom pastorat, beträffande vilka ny löneroglering blivit för prästerskapet därstädes fastställd, inga arrendeanbud avgivits samt att såsom den förnämsta orsaken till arrendeanbuds uteblivande kunde angivas den omständigheten, att bestämmelserna i avseende å nybyggnadskostnadernas gäldande vid löneboställena bleve för arrendatorerna allt för betungande. Med framhållande att kyrkofondens intressen på ett kännbart sätt komme att beröras av oförmälda förhållande, anförde domkapitlet vidare, att vid syner nybyggnader kunde beslutas eller överenskommelser mellan pastoratet och boställshavaren om inlösen av överloppshus träffas till snart sagt vilket pris som helst, utan att någon funnes, som hade intresse av att kostnaderna gjordes måttliga. För många pastorat vore det utan betydelse, huru högt nybyggnadskostnaderna stege, och den vid synen till konsistorieombud utsedde finge en svår uppgift, om han skulle iakttaga både boställets rätt och bästa samt kyrkofondens intressen.

Kyrkofondskommittén.

Genom nådig remiss den 13 oktober 1915 anbefalldes den kommitté, som av Kungl. Maj:t den 1 i samma månad tillsatts för utredning av frågan rörande ändrad förvaltning av kyrkofonden m. m. — den s. k. kyrkofondskommittén — att till Kungl. Maj:t skyndsamt inkomma med utredning beträffande de i domkapitlets berörda framställning oförmälda förhållanden och därvid avgiva förslag till de åtgärder, vartill utredningen ansåges böra föranleda.

Med anledning härav införskaffade kommittén från flertalet domkapitel och Kungl. Maj:ts befallningshavande vissa handlingar samt infortrade yttranden över domkapitlets i Strängnäs ifrågavarande förslag.

Kyrkofondskommittén avgav den 17 mars 1916 för egen del underdånigt utlåtande i ärendet och framhöll därvid till en början angelägenheten av att åtgärder snarast möjligt vidtoges, för att det allmänna måtte bliva bättre representerat vid ifrågavarande boställssyner. Kommittén anförde därom följande:

Då med hänseende därtill, att ett stort antal syner å ecklesiastika boställen under år 1916 förestode, den av domkapitlet berörda frågan om kyrkofondens representerande vid sådana syner vore av mera brådskaande natur än den av domkapitlet väckta huvudfrågan om nybyggnadskostnadens gäldande, vilken senare fråga för sitt besvarande krävde en ganska tidsödande utredning, som ännu icke vore avslutad, hade kommittén ansett sig redan nu böra dels till skärskådan upptaga spörsmålet, huruvida anledning kunde före-

ligga att vidtaga åtgärder i ändamål att vid syner å ecklesiastika boställen måtte erhållas ombud, som mer än nu syntes vara fallet vore skickat att bevaka det allmännas, däri inbegripet kyrkofondens, intresse, dels ock framlägga det förslag till åtgärder, vartill granskningen kunde föranleda.

Kommittén hade ingalunda förbisett, att det syftemål, till vars vinnande anordningen med ett bättre utrustat allmänt ombud skulle medverka, eller att löneboställena vid utarrenderingen lämnade det bästa ekonomiska utbytet, ingalunda kunde uppnås allenast genom ett bättre iakttagande vid synerna av det allmännas rätt, utan att även andra, mera vittgående åtgärder härför erfordrades. Det angelägnaste härvid torde tvivelsutan vara att söka finna utvägar, för att icke, såsom följden torde bliva enligt ett stort antal dittills meddelade synerättsbeslut, den blivande arrendatorn funne sig ställd inför nödvändigheten att omedelbart vid tillträdet anskaffa betydande penningbelopp för inlösande av befintliga byggnader eller uppförande av nya sådana.

Så vitt kommittén för det dåvarande vore i stånd att bedöma, kunde en tillfredsställande lösning av den föreliggande frågan vinnas endast på lagstiftning-vägen — vare sig nu detta måste ske genom ändring i eller kunde äga rum allenast genom förklaring av gällande lagbestämmelser. Kommittén hade också under övervägande förslag i sådan riktning.

Det förslag till det allmännas representerande vid syner å ecklesiastika boställen, som kommittén nu ginge att framlägga, avsåge således endast att, i avvaktan på en mera effektiv lagstiftning, söka med tillämpning av gällande bestämmelser införa en anordning, som, i den mån sådant för närvarande låte sig göra, kunde bidra till ernående av sagda syftemål, och vore även därutinnan en interimsåtgärd, som frågans slutliga lösning givetvis till väsentlig del vore beroende på vilken utgång den fråga erhöles, som föranlett kommitténs bildande, nämligen frågan om ändrad förvaltning av kyrkofonden.

I det följande har kommittén, innan den inlåtit sig på själva saken, närmare skärskådat, på vilken grund det för kyrkofonden framstode såsom ett direkt intresse, att löneboställena lämnade det bästa ekonomiska utbytet, och i sådant avseende anfört:

Till bestridande av de löner, som av Kungl. Maj:t fastställdes på grund av lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 och vilka utginge med vissa till siffran fastställda belopp, skulle enligt 19 § nämnda lag, i den mån sådant erfordrades, i nedan nämnd ordning användas: 1) församlingsavgifter till belopp ej överstigande 3 öre för varje helt eller påbörjat tiotal kronor av hela inkomstbeloppet inom pastoratet, på visst sätt beräknat; 2) arrende av de inom pastoratet belägna löneboställen, med vissa närmare angivna undantag; 3) avgälder av lägenheter, avsådrade eller upplåtna från boställe, som avsåges i nästföregående moment, ränta å medel, som vid försäljning eller avstående för allmänt behov erhållits för sådant boställe eller del därav, ävensom övriga till avlöning av prästerskapet i pastoratet avsedda medel, med visst undantag; 4) skogsförsäljningsmedel från de i andra momentet avsedda boställen, årligen utgående ur kyrkofonden med högst det belopp, som av Kungl. Maj:t i viss närmare angiven ordning fastställdes; samt 5) församlingsavgifter, utöver vad i första momentet sades, till erforderligt belopp. Därför hade stadgats dels i 21 § lönerregleringslagen, att därest till bestridande av lönerna såsom församlingsavgifter utdebiterats sammanlagt större belopp än som motsvarade 6 öre för varje helt eller påbörjat tiotal kronor av pasto-

ratets hela inkomstbelopp, ersättning skulle av kyrkofondens medel beredas pastoratet för det överskjutande beloppet utom beträffande lönebelopp, som församling enligt 9 eller 10 § särskilt förbundit sig att utgöra, dels ock i 3 § 5 punkten lagen om kyrkofond, att till kyrkofonden skulle ingå överskott, som å de i 19 § 2 och 3 mom. löne-regleringslagen avsedda, årligen inflytande avlöningsmedel kunde i ett pastorat uppkomma, sedan vad därav för året erfordrades till gäldande av de för prästerskapet därstädes fastställda löner tagits i anspråk.

Då alltså kyrkofonden å ena sidan ägde tillgodonjuta överskott å arrendemedel med flera tillgångar, som vore ställda till pastoratens disposition att jämte församlingsavgifter till högst 3 öre för varje tiotal kronor av inkomstbeloppet inom pastoratet användas till prästerskapets avlöning, samt å den andra hade att tillskjuta vad som för prästerskapets avlöning erfordrades utöver dylika arrende- med flera medel jämte församlingsavgifter till högst 6 öre för varje tiotal kronor av inkomstbeloppet, hade kyrkofonden direkt intresse bland annat av arrendebeloppets storlek, med undantag allenast för det fall, att kyrkofonden oberoende av en beräknelig höjning, respektive sänkning av arrendet icke skulle i det särskilda fallet komma att vare sig tillgodonjut överskott av nyss angiven beskaffenhet eller tillskjuta sådan brist, varom ovan nämnts — eller med andra ord för det fall, att pastoratet oberoende av den beräkneliga höjningen, respektive sänkningen av arrendet komme att få vidkännas en utdebitering, överstigande 3 men understigande 6 öre för varje helt eller påbörjat tiotal kronor av hela inkomstbeloppet inom pastoratet.

I sist omnämnda fall vore pastoratet ensamt intresserat av arrendebeloppet; men då dessa fall, så vitt nu kunde bedömas, bleve jämförelsevis fåtaliga — i det långt övervägande antalet pastorat på landsbygden torde nämligen kyrkofonden få lämna tillskott, och i flertalet städer torde en utdebitering av högst 3 öre bliva tillfyllest — kunde det sägas i allmänhet framstå mera såsom ett kyrkofondens än som ett pastoratets intresse att tillse, det lönebeställena bleve på det mest ekonomiska sätt utarrenderade. Och icke blott detta, utan det kunde även under vissa förutsättningar tänkas uppstå konfliktanledningar mellan pastoratets och kyrkofondens intressen. Där ett högre eller lägre arrende icke inverkade på storleken av det bidrag, pastoratet, utan rätt till ersättning från kyrkofonden, hade att genom utdebitering utgöra till prästerskapets avlöning, kunde nämligen lönebeställets bebyggande fullständigt och med dyrbara byggnader möjligen för pastoratet te sig såsom en förmån genom utsikten att efter taxeringsvärdets höjande kunna från bostället uttaga större bidrag till gäldande av sina kommunala utgifter, under det att det för kyrkofonden framträdde såsom önskvärt, att bostället icke bleve bebyggt med flera eller dyrbarare byggnader, än att det efter avdrag av byggnadskostnaderna återstående arrendet bleve, jämväl med hänsyn till framtiden, så fördelaktigt som möjligt.

För vinnande av kännedom bland annat om det förfarande, som iakttagits vid de dittills jämlikt 64 § ecklesiastik boställsordning hållna laga syner, hade kommittén införskaffat och tagit del av instrumenten över flertalet sådana syner.

Den företagna granskningen av sagda instrument hade, yttrar kommittén, efterlämnat det bestämda intryck, att man allt för ofta mer eller mindre fullständigt lämnat åsido sådana synpunkter, som varit ägnade att tillvarata kyrkofondens och därigenom det allmännas rätt. Såsom exempel härpå kunde nämnas följande: Icke sällan hade

utan gensaga från det närvarande allmänna ombudets sida föreskrivits nybyggnader å löneboställe, utan hänsyn till om bostället förmådde bära den därför erforderliga kostnaden. I visst fall, där församlingsombuden ansett boställe lämpligare kunna såsom dittills utarrenderas till närboende egendomsägare utan flera byggnader än de förutvarande, hade allmänna ombudet pyrkat dess bebyggande till självständig arrendegård. Ombud hade varit med om att på ett ej allt för stort boställe föreskriva uppförande av mangårdsbyggnad för arrendator för en kostnad av nära 14,000 kronor, under det motsvarande kostnad å andra jämförliga boställen stannat vid 5—6,000 kronor. Ett annat ombud hade funnit sig kunna medverka till att å ett till 30,600 kronor värderat boställe med ett beräknat arrendevärde av 1,000 kronor en till 31,630 kronor uppgående byggnadskostnad lades på den blivande arrendatorn. Utan erinran hade lämnats, att arrendatorn fatt på sig överflyttad skyldigheten att vidkännas den stundom till stort belopp uppgående kostnaden för fullgörandet av den boställshavare eller pastorat enligt dittills gällande bestämmelser åliggande byggnads- eller underhållsskyldighet, som av dem blivit eftersatt.

I övrigt hade av synerätternas utslag visat sig, att boställsordningens stadganden varit föremål för olika tolkning i mycket väsentliga delar. I synnerhet hade skilda meningar gjort sig gällande i avseende å frågan om vem skyldigheten åläge att ombesörja och bekosta uppförandet av de laga hus å löneboställe, vilka betingades av de förändrade förhållanden, som inträdde därigenom, att boställsordningen vid övergången från den gamla till den nya ordningen skulle vinna tillämpning å bostället.

Frågan, huruvida denna skyldighet lagligen kunde åläggas pastoratet, vare sig med eller utan regressrätt mot arrendatorn, torde komma att inom en nära framtid avgöras genom utslag i domstolsväg, i det att vissa syner därutinnan blivit överklagade.

Det behöfve ej särskilt framhållas, vilken betydelse frågan om nybyggnadskostnaden och dess gäldande ägde för kyrkofonden och dess ekonomi. Kommittén ville endast erinra därom, att, om det vore riktigt att ålägga pastoratet skyldigheten att både verkställa och i sista hand bekosta de nybyggnader, som betingades av nya boställsordningen, kyrkofonden praktiskt taget stode vid sidan av frågan om boställets bebyggande, men att samma fråga vore för kyrkofonden av ömtalig beskaffenhet i all synnerhet för det fall, att arrendatorn genast vid sitt tillträde av bostället skulle nödgas för byggnadsändamål hålla disponibla ofta betydande belopp — ej sällan uppgående till 10—15,000 kronor, stundom mera — låt vara, att han samtidigt befriades från skyldigheten att utgiva årsbelopp och arrende eller ettdera, till dess att byggnadskostnaden blivit betald. Det torde även vara uteslutande i fall av sist omnämnda beskaffenhet, som det av domkapitlet i Strängnäs omtalade förhållandet, att arrendeanbud ej erhållits, inträffat. Där åter byggnadskostnaden i fråga väl skulle utgå av boställsavgiften, men endast i mån densamma inflöte, och arrendatorn således vore fritagen från förpliktelsen att omedelbart vid tillträdet anskaffa erforderligt byggnadskapital, torde utsiktorna för löneboställets förmånliga utarrendering kunna sägas ställa sig jämförelsevis gynnsamma.

Beträffande förhållandet mellan de beräknade arrendena för löneboställen av ifrågavarande slag och de arrendebelopp, som vid utarrenderingen verkligen kunnat betingas, yttrar kommittén följande:

Enär kommittén dittills fått mottaga endast en ringa del av de uppgifter, kom-

mittén infortrat beträffande utarrenderingen av de delar av förutvarande bostadsboställen, vilka numera skulle vara löneboställen, vore kommittén icke för närvarande i tillfälle att ens tillnärmelsevis angiva, i vilken mån arrendena komme att understiga vad som beräknades vid den tid, då de nya lönelagarna antogos. Uppljyningsvis torde emellertid få meddelas, att i många fall det betingade arrendet — efter frånräknande av vad som finge användas till byggnadskostnadens betäckande — väsentligt understege vad som enligt dittills gällande ordning kunnat i arrende betingas. Stundom komme arrendet i sin helhet att under en följd av år tagas i anspråk för byggnadskostnadens gäldande. Vid enstaka boställen kunde minskningen i inkomst uppgå till eller överstiga 1,000 kronor. Om också en dylik minskning vore i det särskilda fallet av liten betydelse för kyrkofonden, kunde givetvis minskningen för de olika fallen tillsammansantagna bereda kyrkofonden stora och sannolikt icke i denna omfattning väntade svårigheter. — Å andra sidan sagnades ingalunda exempel på fall, att det betingade arrendet, även med frånräknande av ett ganska betydande årligt byggnadsbelopp, överstigit vad som torde hava beräknats vid tiden för lönelagarnas antagande.

Redan av det nu anförda syntes emellertid framgå, huru angeläget det vore, att vid synerna sådana förhållanden noga iakttoges, som kunde medverka därtill, att det bästa ekonomiska utbytet erhöles genom boställets utarrendering.

Jag torde här få i förbigående annärka, att en del ytterligare uppgifter utöver dem, som stodo kommittén till buds vid tiden för betänkandets avgivande, numera föreligga rörande de betingade arrendesummorna. Emellertid äro dessa uppgifter allt för fåtaliga för att kunna utgöra en fullt säker grund för några allmängiltiga slutsatser.

Kommittén anför vidare, att beslutet vid de syner, som hållas på grund av 64 § ecklesiastik boställsordning, i det stora hela torde bliva normerande för den framtida byggnadsskyldigheten vid vederbörande löneboställe, och det vore fördenskull särskilt angeläget, att något förbiseende icke vid dylik syn måtte äga rum. Vid sådant förhållande har kommittén, som nu närmast avsett att föreslå åtgärder av interimistisk natur, inskränkt sig till ett förslag, avseende att genom lämpligt ombud få kyrkofondens och det allmännas intresse bevakat vid syner av nu nämnt slag — d. v. s. sådana, som hållas å förutvarande bostadsboställen jämlikt stadgandet i 64 § ecklesiastik boställsordning.

För innehållet i detta lagrum har jag i det föregående redogjort.

I fråga om förordnande av allmänt ombud vid syner å ecklesiastika boställen äro bestämmelser meddelade genom nådiga förklaringen den 23 mars 1807 över allmänna lagens stadganden i åtskilliga rum m. m., punkt 34, samt nådig kungörelse den 30 december 1863.

I förstnämnda författningsrum stadgades, bland annat, att uti tvister om jord eller därmed förenade rättigheter och skyldigheter, som rörde kronohemman eller lägenheter, vilka vore ecklesiastikstaten förlänta, borde

kronofullmäktig förordnas, som bevakade deras rätt i saken, samt att ut olika mål i anseende till nämnda hemman särskilt ombud borde utses av dem, som vård och inseende över sådana hemman och lägenheter tillhörde. Uti dessa mål borde därför domaren, på vars prövning de ankomme, så snart stämning vore uttagen eller underrättelse erhållen, att allmänna ombud behövdes, begära å vederbörliga ställen dessa ombuds förordnande, och borde sedan lämnas domaren skyndsamt svar, att det äskade ombudet vore förordnat, samt vilken därtill blivit utsedd, eller om hinder vid dess förordnande kunnat möta.

Med ändring av berörda föreskrift blev genom nådiga kungörelsen den 30 december 1863 angående ändring i föreskrifterna om kronoombuds förordnande att närvara vid vissa allmänna förrättningar stadgat, att i allmänhet endast konsistoriefullmäktig borde förordnas att närvara vid rättegångar, syner och andra förrättningar, som anginge till ecklesiastikstaten anslagen jord eller därmed förenade rättigheter och skyldigheter, där icke på grund av särskilda förhållanden även kronofullmäktigs beordrande kunde anses av omständigheterna påkallat.

I fråga om den kostnadsersättning, som tillkommer allmänt ombud för inställelse vid syn å ecklesiastiskt boställe, gäller nådiga kungörelsen den 22 september 1899 angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastika tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten. Enligt denna kungörelse skall kostnadsersättningen till konsistorieombud gäldas av kyrkornas medel eller, om tillgång därtill saknas, av församlingarna, men kostnaden för annat allmänt ombud bestridas av statsmedel.

Vid syner av ifrågavarande slag skall alltså i enlighet med de bestämmelser, jag nu återgivit, konsistorieombud alltid vara närvarande, varemot förordnande av kronoombud att jämte konsistorieombudet komma tillstådes meddelas endast när efter myndigheternas beprövande särskilda omständigheter finnas påkalla sådant.

Beträffande praxis i fråga om förordnande av dylika ombud, såvitt angår syner enligt 64 § ecklesiastik boställsordning, och det sätt, varpå det allmännas intresse i övrigt blivit vid dessa syner tillgodosett, yttrar kyrkofondskommittén:

Så vitt kommittén kunnat finna, hade myndigheterna dittills icke i något enda fall funnit anledning beordra kronoombud att jämte konsistorieombud närvara vid syn enligt 64 §. Förutsättningen för denna underlåtenhet borde rätteligen icke kunna vara någon annan än den, att konsistorieombudet komme att på fullt effektivt sätt bevaka det allmännas rätt, vilket åter skulle grunda sig därpå, att från det allmännas sida icke funnes att vid synerna iakttaga något intresse, som vore stridande mot eller icke sammanfallande med de mera speciella intressen, som konsistorieombudet ansetts hava att bevaka.

Att döma av det sätt, varpå konsistorieombuden tagit sina uppdrag, syntes nämnda förutsättning icke vara alldeles riktig. Konsistorieombuden syntes i allmänhet hava förstått sina uppdrag att bevaka boställets rätt och bästa så, att de borde tillse, att löneboställena bleve till hus och hävd försatta i bästa skick, utan avseende på om de ekonomiska förutsättningarna härför funnes. Enligt vad domkapitlen på kommitténs förfrågan meddelat, hade ingenstädes konsistorieombud undfått instruktion att särskilt bevaka kyrkofondens rätt. Domkapitlet i Strängnäs hade också i sin förevarande underdåniga skrivelse uttryckligen anmärkt, att den vid synen till konsistorieombud utsedde finge en svår uppgift, om han skulle iakttaga både boställets rätt och bästa samt kyrkofondens intressen. Åt en liknande tanke hade vissa domkapitel — de i Skara och Lund — givit uttryck, under det att exempelvis domkapitlet i Västerås uttalat den förvissning, att konsistorieombuden gjorde sitt bästa för att bevaka kyrkofondens intressen. Domkapitlet i Härnösand hade meddelat, att stiftets kontraktsprostar — vilka vore de, som inom stiftet plögade erhålla förordnanden såsom konsistorieombud — varit sammankallade till ett möte inför stiftets biskop, vid vilket möte överenskommelse träffats rörande vissa riktlinjer för utarrenderingen, i vilka riktlinjer hänsyn också kunde sägas hava tagits till kyrkofondens intressen.

Ganska allmänt hade av domkapitlen erkänts behovet av att vid synen funnes ombud, som bevakade kyrkofondens rätt.

Kommittén utvecklar vidare sin mening, att särskilda ombud borde utses för bevakande av kyrkofondens intressen vid ifrågavarande syner, och anför därom:

Den granskning, kommittén underkastat de insända syneinstrumenten, hade bringat kommittén den bestämda uppfattning, att det vore synnerligen angeläget, att vid de ifrågavarande synerna funnes ombud, som bevakade kyrkofondens och det allmännas rätt.

Visserligen syntes det kommittén, som borde det kunna förväntas, att den person, som förordnades att bevaka »boställets rätt och bästa», även komme att därvid på ett effektivt sätt iakttaga kyrkofondens intressen, vilka, rätt sett, torde sammanfalla med boställets.

Från såväl boställets egen som kyrkofondens och det allmännas sida måste naturligtvis träda i förgrunden anspråk på boställets försättande i sådant skick, att det lämnade det bästa möjliga ekonomiska utbyte, vilket vore beroende bland annat därpå, att skyldigheterna i avseende å boställets bebyggande skäligen lämpades efter de föreliggande förhållandena.

Under förutsättning att säkerhet funnes för att de av domkapitlet förordnade ombuden ägde förmåga att bedöma synefrågan ur denna synpunkt och vore i besittning av den förfarenhet i lantushållning, som givetvis måste fordras av den, som med framgång skulle kunna bevaka ett jordbruksboställets rätt, saknades anledning att ifrågasätta ändring i gällande ordning i avseende å det allmännas representerande vid syner av ifrågavarande slag.

Då det, såsom nämnts, från domkapitlens sida gjorts gällande, att konsistorieombudet åtminstone icke utan svårighet skulle kunna bevaka såväl boställets som kyrkofondens rätt, vilket uttalande givetvis grundade sig på den uppfattningen, att bostället och kyrkofonden skulle hava stridiga intressen att bevaka vid synen, och då oaktat detta förhållande myndigheterna därtills ansett sig sakna anledning att med stöd av nådiga förklaringen den 23 mars 1807, punkt 34, och nådiga kungörelsen den 30

december 1863 förordna särskilt kronoombud att närvara vid synerna, ansåge kommittén starka skäl tala för att åtgärder vidtoges i syfte att kyrkofondens intressen, där dessa kunde framstå såsom särskilda, bleve vid synerna vederbörligen bevakade.

Närmast tillhands skulle måhända ligga att genom utfärdande av nådig kungörelse lämna föreskrift av huvudsakligt innehåll, att då syn skulle hållas å ecklesiastikt boställe på grund av bestämmelsen i 64 § 1 mom. ecklesiastik boställsordning, Konungens befallningshavande skulle förordna kronoombud att bevaka det allmännas rätt och särskilt iakttaga den rätt, som kunde tillkomma kyrkofonden, där ej Konungens befallningshavande, efter domkapitlets hörande, funne, att befogenheten att bevaka det allmännas rätt kunde anförtros åt konsistorieombudet.

Emellertid ansåge kommittén, att en åtgärd i denna riktning icke vore tillfyllest.

Med stöd av gällande bestämmelser torde nämligen myndigheterna sakna möjlighet att såsom allmänt ombud att vid syner å ecklesiastikt boställe, vare sig såsom konsistorie- eller kronoombud, bevaka boställets eller eljest det allmännas rätt förordna annan än respektive kontraktsprost och vid förfall för honom annan behörig präst eller vederbörande landsstatstjänsteman. Rätten att uppbära den genom nådiga kungörelsen den 22 september 1899 medgivna kostnadsersättningen vid inställelse bland annat vid syner å ecklesiastika boställen vore nämligen begränsad sålunda, att den tillkomme blott den landsstaten tillhörande fögderibetjäningen samt ecklesiastiska ämbets- och tjänstemän och utginge endast för förrättningar inom tjänstgöringsdistrikten, och någon befogenhet för annan person att tillgodonjuta ersättning för uppdrag av ifrågavarande slag, därest sådant uppdrag skulle bliva honom meddelat, torde med nu gällande bestämmelser ej förefinnas.

Att det bland befattningshavare, tillhörande nämnda kretsar, fortfarande finnes personer, lämpade för uppdrag av ifrågavarande beskaffenhet, syntes ej kunna bestridas; men lika erkänt torde vara, att till följd av de förändrade omständigheter, under vilka såväl prästen som landsstatstjänstemannen numera arbetade, båda ifrågavarande befattningshavare bleve mer och mer främmande för förhållanden, ägnade att tillföra dem den sakkunskap, som erfordrades för att med framgång kunna vid syner och besiktningar bevaka ett boställes rätt och bästa.

Redan häri låge ett skäl att öppna möjlighet för myndigheterna att vid förordnande av ombud för ovan angivna ändamål kunna lita till personer utom den nu angivna trånga kretsen. Men till det ovan sagda komme även andra anledningar. Med hänsyn till den betydande inverkan på kyrkofondens ekonomi, som föranleddes av vad vid synerna enligt 64 § boställsordningen gjordes eller lättes, måste det framstå såsom en angelägenhet av vikt, att det allmännas rätt vid dylika syner anförtroddes åt en person av hög kompetens. Det vore också av betydelse, att den erfarenhet, som vunnit vid de särskilda synerna, kunde i möjligaste mån utnyttjas även vid andra sådana syner, eller med andra ord, att samma person, så långt sig göra läte, användes som allmänt ombud vid förekommande syner enligt 64 §. Genom sistnämnda anordning torde ock vara förhoppning att vinna ytterligare en förmån, nämligen att den person, som komme att i stor utsträckning anlitas för dylika syner, kände sig uppfordrad att noggrannare än eljest måhända vore fallet sätta sig in i hela det nya ecklesiastika avlöningssystemet och därigenom få blicken öppen för den inverkan på det allmännas rätt, som de vid synen vidtagna förfoganden kunde utöva.

Inom huru stort område den särskilda sakkunniga personen skulle komma att tagas i användning torde få bero på omständigheterna. Det torde falla sig naturligtast, att man inom varje stift eller län — beroende på om ombudet förordnades av dom-

kapitel eller Kungl. Maj:ts befallningshavande — litade sig till en och samma person så långt som möjligt. Detta vore naturligtvis en detaljfråga, vars ändamålsenligaste lösning finge överlämnas till vederbörande myndighet. Kommittén hade endast velat fästa uppmärksamheten vid frågan under framhållande tillika, dels att ombuds utseende efter nu nämnd grund torde förutsätta samråd mellan vederbörande myndigheter, och dels att det till förekommande såväl av onödiga resekostnader som av utsättande till samma dag av syner, vid vilka ett och samma ombud borde vara tillstädes, syntes vara nödigt, att dag för synerna bestämdes efter samråd mellan domhavanden och vederbörande myndighet, varvid initiativet torde böra ligga hos den senare.

Ansåges nu berörda angelägenhet böra ordnas på ovan antytt sätt, uppställde sig, fortsätter kommittén, till en början frågan, huruvida det sålunda föreslagna ombudet borde få ställning såsom konsistorie- eller kronoombud.

I det föregående hade kommittén uttalat såsom sin mening, att konsistorieombudet skulle kunna under vissa personliga förutsättningar bevaka även kyrkofondens rätt. Det syntes kommittén, som borde denna mening, oavsett vad i motsatt riktning anförts från vissa domkapitels sida, hava än större fog för sig för det fall, att till konsistorieombud utsåges en utom prästeståndet stående, i lantbushållning sakkunnig person. Med hänsyn härtill skulle måhända kunna i första rummet ifrågakomma att giva ombudet ställning såsom konsistorieombud. Utom annat skulle härför tala, att kostnaderna för synerna härigenom skulle kunna begränsas. Användandet av dubbla allmänna ombud, ett utsett av domkapitlet och ett av Kungl. Maj:ts befallningshavande, skulle ju väsentligt öka kostnaden, särskilt för det allmänna, som hade att vidkännas kronoombudets ersättningar.

Då kommittén detta oaktat stannat vid att föreslå, att det ifrågasatta sakkunniga biträdet skulle få ställningen av kronoombud, berodde detta på att vid synerna förekomme åtskilliga spörsmål av rent prästerlig karaktär, vilket gjorde, att det kunde synas mindre lämpligt att från synerna borttaga det element, som — jämte den avträdande prästen eller hans ställföreträdare — hade att iakttaga dessa prästerliga synpunkter.

Beträffande den ersättning, som borde utgå till de av kommittén sålunda förordade kronoombuden, har kommittén anförat:

Såsom redan nämnts, utginge ersättning till kronoombud av statsmedel. Genom den ifrågasatta anordningen med sakkunnigt kronoombud komme emellertid kostnaden för statsverket att i någon mån ökas. Enligt ovannämnda kungörelse den 22 september 1899 utginge till kronoombud icke dagtraktamente, endast reseersättning, något som torde vara beroende därpå, att deltagande i förrättning av ifrågavarande slag vore för vederbörande fögderitjänsteman ett tjänstäliggande. Ett ombud av nu ifrågasatta kvalifikationer, vars deltagande i förrättningarna måste vara beroende på frivilligt åtagande, kunde naturligtvis ej nöjas med allenast reseersättning. Härutöver borde han få tillgodonjuta dagtraktamente. Då kommittén föreställde sig, att till ombud av nu ifrågavarande slag ofta komme att anlitas domänintendent, där sådan funnes, torde ett stadgande om rätt för sådant ombud, varom nu vore fråga, att åtnjuta rese- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i resereglementet icke sakna fog. Då rese- och traktamentsersättningen torde vara avsedd att motsvara de verkliga utgifter, vederbörande finge vidkännas för resor och kost, syntes det vidare vara befogat, att ombud, som ej vore domänintendent och i sådan egenskap redan av allmänna medel uppbure

arvode för skyldigheten att stå det allmänna till huds vid förrättningar, avseende värden om kronans fasta egendom, finge åtnjuta ett särskilt såsom arvode för själva uppdraget avsett belopp, vilket kommittén ansåge skäligen böra utgå med 10 kronor för var förrättning. Uttrycklig föreskrift härutinnan torde böra meddelas i den kungörelse, som kunde komma att i ännu utfärdas.

Vid behandlingen av nu förevarande fråga hade kommittén icke förbiset, att vad kommittén föreslagit innebure ett avsteg från de bestämmelser, som skulle tillämpas, sedan ecklesiastik boställsordning och arrendeförordningen blivit för det särskilda pastoratet gällande. Boställsordningen vore byggd på den förutsättning, att fögderitjänsteman och kontraktsprost skulle äga tillräcklig kompetens för förrättningar av ifrågasvarande slag (jfr 33, 36 och 47 §§); och enligt arrendeförordningen skulle fögderitjänsteman och kontraktsprost deltaga i arrendevärderingen. Med hänsyn därtill att, såsom förut anförts, det särskilt vid syner enligt 64 § boställsordningen vore angeläget att hava tillgång till fullt sakkunnigt ombud, som bevakade det allmännas rätt, och då den ordning, som vid sådan syn skulle iakttas, vore beroende av vad dittills varit gällande, hade kommittén ansett sig oförhindrad att hos Kungl. Maj:t väcka förslag dels om förtydligande av de hittills gällande bestämmelserna därhän, att kronoombud alltid skulle vara tillstädes vid syn enligt 64 §, och dels om anvisande av ersättning åt sådant kronoombud, även om han ej vore fögderitjänsteman.

Då den verkställda granskningen av inkomna syneinstrument givit vid handen, att åtskilliga omständigheter, som inverkade på kyrkofondens och det allmännas rätt, blivit förbisedda, hade kommittén vidare funnit av behovet påkallat, att kronoombudets uppmärksamhet måtte fästas på vissa omständigheter, som särskilt vore att beakta. Detta ansåge kommittén lämpligast kunna ske genom överlämnande till vederbörande ombud av en promemoria, innehållande ett angivande av berörda omständigheter; och hade kommittén låtit utarbета förslag till en dylik promemoria jämte därvid fogade anmärkningar.

Kommittén hade jämväl till övervägande upptagit frågan, huruvida anledning kunde föreligga att tillse, det de olika synerättsbesluten komme under lämplig skärskådan i ändamål att undersöka, om skäl till anförande av besvär däremot kunde förefinnas. På grund av bestämmelserna i 30 § ecklesiastik boställsordning kunde det måhända anses självfallet, att det skulle vara domkapitlets ensak att i avseende å ifrågasvarande syner bevaka det allmännas rätt. Emellertid hade domkapitlet dittills låtit sig nöja med de meddelade synerättsutslagen, ehuru anledning icke saknats för deras överklagande. Denna omständighet syntes tala för att någon central myndighet fortfarande måtte sättas i tillfälle att granska och i händelse av befogenhet överklaga synerättsbesluten. Den centrala myndighet, som dylik befogenhet kunde tillkomma, syntes icke kunna vara någon annan än kammarkollegium genom dess advokatfiskalsämbete. Det syntes även vara ändamålsenligt, att domkapitlet anbefalldes att, i sammanhang

därmed, att de beslöte besvärs anförande mot något synerättsbeslut, därom underrätta den centrala myndigheten.

Kyrkofondskommitténs betänkande utmynnade i en hemställan därom, att Kungl. Maj:t tacktes

dels i avseende å tillämpningen av nådiga förklaringen den 23 mars 1807 över allmänna lagens stadganden i åtskilliga rum m. m., punkt 34, och nådiga kungörelsen den 30 december 1863 angående ändring i föreskrifterna om kronoombuds förordnande att närvara vid vissa allmänna förrättningar föreskriva, att, då syn skulle hållas å ecklesiastikt boställe på grund av bestämmelsen i 64 § 1 mom. ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910, Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle förordna kronoombud att bevaka det allmännas rätt, därvid Kungl. Maj:ts befallningshavande hade att till sådant ombud utse lämplig, i lanthushållning förfaren person, med iakttagande att i största möjliga utsträckning en och samma person anlidades för alla förekommande syner inom varje särskilt län,

dels beträffande ersättning till sådant ombud föreskriva, att kronoombud finge, där icke ersättning till ombudet skulle utgå på sätt i nådiga kungörelsen den 22 september 1899 angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastika tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten vore stadgat, av statsmedel erhålla resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente samt därutöver, där ombudet ej vore domänintendent, arvode med 10 kronor för varje förrättning,

dels ock anbefalla ej mindre Kungl. Maj:ts befallningshavande att tillhandahålla kronoombuden omförmälda promemoria till ledning för de vid syner enligt 64 § ecklesiastik boställsordning förordnade allmänna ombud jämte tillhörande anmärkningar, än även domkapitlen att, där domkapitel funne skäl anföra besvär över något av synerätt i anledning av syn enligt 64 § ecklesiastik boställsordning meddelat beslut, i sammanhang med besvärens anförande till kammarkollegii advokatfiskal insända avskrift av besvärsskriften.

Yttranden
över kyrko-
fondskom-
mitténs be-
tänkande.

Över kyrkofondskommitténs betänkande i detta ärende inhämtades yttranden från överståthållarämbetet, Kungl. Maj:ts befallningshavande i samtliga län, domkapitlen och Stockholms stads konsistorium, varjämte kammarkollegium, efter hörande av sitt advokatfiskalsämbete, och statskontoret den 15 maj 1916 avgåvo gemensamt underdånigt utlåtande. Ytterligare skrivelser i ärendet inkommo från hovrättsrådet K. J. Ekman samt från allmänna svenska prästföreningen.

Av de lokala myndigheterna tillstyrkte de flesta förslaget därom, att

kronoombud måtte förordnas att bevaka det allmännas rätt vid syn, som hölles å ecklesiastikt boställe på grund av bestämmelsen i 64 § 1 mom. ecklesiastik boställsordning. Några myndigheter vitsordade därvid förefintligheten av de utav kommittén angivna oegentligheterna. En och annan av dem, som uttalade sig i tillstyrkande riktning, framhöll emellertid tillika, att konsistorieombuden icke saknade skicklighet för uppdrag i fråga.

Kammarkollegii advokatfiskalsämbete meddelade, att ämbetet granskat ett större antal instrument över husesyner av ifrågavarande art, och vitsordade till alla delar kommitténs uppgifter angående dittills vid sådana förrättningar förekomna missförhållanden. Ämbetet förmälde sig jämväl hava funnit, att det av kommittén framlagda förslaget innefattade en effektiv lösning av frågan, huru dessa missförhållanden för framtiden skulle kunna undvikas, men fäste tillika uppmärksamheten vid att med förslagets genomförande vore förenade icke obetydligt ökade utgifter för statsverket.

Några Kungl. Maj:ts befallningshavande och domkapitel avstyrkte emellertid kommitténs förslag eller uttalade sig tveksamt om detsamma. Därvid framhölls, bland annat, att boställets och kyrkofondens intressen icke syntes stå i den motsats till varandra eller vara så skilda, att de icke skulle kunna tillfyllestgörande tillgodoses av allenast ett allmänt ombud, konsistorieombud, om blott lämplig instruktion lämnades ombudet. I enahanda riktning har allmänna svenska prästföreningen efter en ingående motivering uttalat sig i sin ovanberörda skrivelse.

Beträffande det av kommittén föreslagna arvodet för kronoombuden — 10 kronor för varje förrättning — uttalade åtskilliga bland de lokala myndigheterna såsom sin mening, att detta arvode vore för knappt avmätt. Sålunda föreslogo Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens och Örebro län dess förhöjning till respektive minst 20 och minst 25 kronor. Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kristianstads län ansåg, att länsstyrelsen borde hava befogenhet att efter särskild prövning kunna i visst fall bestämma arvodet till högre belopp än det av kommittén föreslagna, och enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Kalmar län åsikt borde det föreslagna arvodesbeloppet beräknas efter förrättningsdag, ej efter förrättning.

Vissa myndigheter ansågo arvodet böra tillkomma även domänintendent, som förordnades såsom ombud. Såsom skäl härför åberopades, att domänintendent icke utan frivilligt åtagande kunde givas nu ifrågasatta uppdrag.

Åtskilliga myndigheter ansågo, att ersättningen till kronoombudet borde utgå ur kyrkofonden.

Mot det av kyrkofondskommittén framlagda förslaget till promemoria, avsedd att tillhandahållas kronoombuden, framfördes från olika håll en del mer eller mindre ingående anmärkningar, vilka huvudsakligen gingo ut därpå, att den avträdande boställshavarens och den blivande prästgårdsinnehavarens intressen borde vid syneförrättningarna på ett verksamt sätt tillgodoses.

Den av kyrkofondskommittén föreslagna anordningen beträffande synerättsbeslutens granskning för fullföljsändamål föranledde från ortsmyndigheternas sida icke någon erinran.

I sitt ovanberörda den 15 maj 1916 avgivna underdåniga utlåtande i detta ärende yttrade kammarkollegium och statskontoret bland annat följande:

Vad kommittén anfört till stöd för förslaget därom, att särskilda kronoombud måtte förordnas att vid syner enligt 64 § ecklesiastik boställsordning bevaka det allmännas, däri inbegripet kyrkofondens, rätt, funne ämbetsverken vara förtjänt av uppmärksamhet.

Behovet av att det allmännas rätt vid sådana syner måtte kunna iakttagas bättre än vad hittills varit fallet, hade blivit ganska allmänt erkänt av de vederbörande, av vilkas yttranden ämbetsverken haft tillfälle att taga del. Vissa av bemälda myndigheter hade emellertid ansett, att det skulle vara tillfyllest, om den av kommittén utarbetade promemorian — enligt en och annans mening något modifierad — ställdes till konsistorieombudets förfogande. Kommittén syntes själv icke hava varit alldeles främmande för denna tanke, i det kommittén uttalat såsom sin mening, att konsistorieombudet skulle kunna under vissa personliga förutsättningar bevaka även kyrkofondens rätt. Emellertid hade kommittén på närmare angivna skäl stannat vid att föreslå, att det av kommittén såsom nödigt ansedda sakkunniga biträdet skulle få ställningen av kronoombud. Vad som kunde anses tala mot den ifrågasatta anordningen vore givetvis den av vissa bland de hörda myndigheterna samt av advokatfiskalsämbetet framhållna ökningen i kostnaden.

Ämbetsverken, som funne de av kommittén i ämnet uttalade synpunkterna vara välgrundade, ansåge, att behovet av ett i lanthushållning förfaret ombud och önskvärdheten av att i största möjliga utsträckning en och samma person måtte anlitas för alla förekommande syner inom varje särskilt län vore för frågan avgörande, och biträdde alltså kommitténs i denna del av ärendet uttalade mening.

Till förmån för förslaget om ett *sakkunnigt* biträde talade ock, att statsmakterna i avseende å förvaltningen av statens domäner inrättat en sakkunnig institution, domänintendenterna.

Med anledning av de erinringar, som framstälts mot beloppet av det för själva uppdraget utgående arvodet, ansåge ämbetsverken detsamma lämpligen böra så till vida höjas, att det beräknades med 15 kronor för varje syneförrättning, ävensom att, för det fall förrättningen toge två eller flera dagar i anspråk, arvodet ökades med 10 kronor för varje förrättningsdag utöver den första. Övervägande skäl syntes ock, enligt ämbetsverkens mening, tala för att domänintendent, som mottog förordnande såsom kronoombud, erhöle samma av ämbetsverken föreslagna särskilda arvode.

Ämbetsverken övergå härefter till att yttra sig om det särskilda spörsmål, som utgör anledningen till att jag i dag för Kungl. Maj:t anmäler förevarande ärende, nämligen frågan därom, huru de med kronoombudens anlåtande förenade särskilda kostnader skola täckas. Därom yttra ämbetsverken följande:

Kommitténs hemställan, att det ifrågasatta kronoombudet skulle erhålla ersättning av statsmedel, torde förutsätta, att de uppkommande kostnaderna jämväl borde slutligen stanna å statsverket. Starka skäl syntes ämbetsverken likväl tala för att berörda kostnader, vilka förorsakades av en anordning, tillkommen för kyrkofondens räkning och främst syftande till dennas fördel, ock borde bestridas av nämnda fonds medel. Grundsatsen om skyldighet för publik kassa och fond att, då dess rätt och bästa påkallat kronoombuds förordnande, gottgöra resekostnaden för ombudet vore ock fastställd i den av kommittén i dess hemställan åberopade nådiga kungörelsen den 22 september 1899, såsom framginge av stadgandet i 3 § 1 mom. av nämnda kungörelse. Då vidare, såsom nyss erinrats, nu ifrågavarande utgifter hänförde sig till åtgärder, nödvändiga för tillgodoseendet av kyrkofondens intressen, och förty vore att anse såsom fonden vidkommande förvaltningsutgifter, syntes ämbetsverken bestämmelserna i lagen om kyrkofond den 9 december 1910 icke utgöra hinder för att fonden själv gäldade kostnader av förevarande slag.

Ämbetsverken förklarade sig vidare icke hava något att erinra mot vad kommittén yttrat och hemställt i fråga om fullföljd av talan mot synerätts beslut i ärenden av nu ifrågavarande beskaffenhet.

Beträffande det av kommittén utarbetade förslaget till promemoria till ledning vid ifrågavarande syneförrättningar anförde ämbetsverken — efter att närmare hava yttrat sig angående vissa av förslagets detaljer — att ämbetsverken ansåge lämpligast, att det överlämnades åt kollegii advokatfiskal att med ledning av omförmälda promemoria utarbета och tillhandahålla vederbörande myndigheter instruktioner för kronoombuden i förslaget syfte.

Vid ämbetsverkens beslut i förevarande ärende anmäldes skiljaktig mening av två bland representanterna för statskontoret, vilka dels vände sig mot vissa delar av den föreslagna promemorian, dels hänvisade till den utvägen, att särskilda kronoombud förordnades endast i sådana fall, där Kungl. Maj:ts befallningshavande efter domkapitlets hörande funne, att befogenhet att bevaka det allmännas rätt icke borde anförtros åt konsistorieombudet.

Sådant detta ärende förelåg, efter det kammarkollegium och statskontoret avgivit sitt ovanberörda utlåtande, syntes det angeläget att göra ärendet till föremål för ytterligare utredning, och på min hemställan

täcktes Kungl. Maj:t den 21 juni 1916 bemyndiga chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet biträda vid fortsatt beredande av ifrågavarande ärende.

I enlighet härmed tillkallade jag för berörda ändamål generaldirektören greve H. H:son Wachtmeister, kontraktsprosten K. L. Lindberg och ledamoten av riksdagens första kammare, t. f. domänintendenten E. A. Lindblad, och dessa sakkunniga inkommo den 29 juni 1916 till ecklesiastikdepartementet med ett yttrande i ärendet, innefattat i ett protokoll vid sammanträde den 28 i samma månad.

De sakkunniga förmälde sig hava till övervägande upptagit frågan, huruvida, på sätt av kyrkofondskommittén föreslagits, kronoombud borde av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnas för alla de syner, som komme att hållas å ecklesiastikt boställe på grund av bestämmelsen i 64 § 1 mom. ecklesiastik boställsordning, eller huruvida dylikt förordnande borde meddelas endast i de fall, då särskilda omständigheter kunde anses sådant påkalla. Därvid hade greve Wachtmeister och Lindblad anslutit sig till vad kyrkofondskommittén i detta hänseende föreslagit, under det att Lindberg uttalat den meningen, att särskilt ombud för tillgodoseende av kyrkofondens intressen borde förordnas endast där sådant av domkapitlet prövades erforderligt samt att förordnandet borde meddelas av domkapitlet.

Beträffande kyrkofondskommitténs förslag till promemoria för kronoombuden hemställde de sakkunniga om en del mer eller mindre ingående ändringar och uttalade den meningen, att en dylik promemoria borde tillställas även de för ifrågavarande syner förordnade konsistorieombuden.

Kungl. Maj:ts
cirkulär den
30 juni 1916.

Vid ärendets föredragning den 30 juni 1916 beslöt Kungl. Maj:t, i enlighet med min hemställan, att cirkulär i ärendet skulle utfärdas till Kungl. Maj:ts befallningshavande och till domkapitlet. För innehållet i detta cirkulär, som jag omnämnt redan i början av mitt anförande under denna punkt, torde jag här få lämna en mera utförlig redogörelse.

Efter en erinran om de bestämmelser i hithörande avseende, som, på sätt förut är sagt, meddelats genom nådiga förklaringen den 23 mars 1807 och nådiga kungörelsen den 30 december 1863, fann Kungl. Maj:t genom nämnda cirkulär gott — enär vid de syner, som skola hållas å ecklesiastika boställen i enlighet med bestämmelserna i 64 § 1 mom. av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910, sådana särskilda förhållanden kunde föreligga, som påkallade närvaron av kronoombud — erinra Kungl. Maj:ts befallningshavande, att, när efter anmälan av vederbörande domkapitel eller syneförrättare eller eljest anledning därtill ansåges föreligga, särskilt ombud borde, jämlikt ovannämnda nådiga förklaring och kun-

görelse, av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnas att vid syner av nyssberörda slag bevaka det allmännas rätt; och borde till sådant ombud utses lämplig, i lanthushållning förfaren person samt i största möjliga utsträckning en och samma person anlitas för alla förekommande syner inom varje särskilt län.

I fråga om ersättning till dessa kronoombud föreskrevs, efter vad förut är omnämnt, att, där icke ersättningen skulle utgå på sätt stadgats i nådiga kungörelsen den 22 september 1899 angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastika tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten, ombudet skulle av statsmedel erhålla resekostnads- och trakamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente samt därutöver särskilt arvode, vilket skulle utgå med 15 kronor för varje syneförrättning samt, för det fall att förrättningen toge mer än en dag i anspråk, med ytterligare 10 kronor för varje överskjutande förrättningsdag; och skulle ersättningsbelopp, som icke utginge enligt nådiga kungörelsen den 22 september 1899, av Kungl. Maj:ts befallningshavande förskotteras av tillgängliga medel samt framdeles av statskontoret hos Kungl. Maj:t anmälas till ersättande.

På det att inom de särskilda länen såvitt möjligt en och samma person skulle kunna anlitas såsom kronoombud, borde vid utsättande av de i 64 § 1 mom. ecklesiastik boställsordning omförmälda syner, vid vilka kronoombud ansåges böra vara tillstädes, iakttagas, att, där sådant lämpligen kunde ske, förrättningarna komme att äga rum å tider, som möjliggjorde en dylik anordning; och hade Kungl. Maj:ts befallningshavande att i god tid hänvända sig i berörda syfte till vederbörande domare och domstolar, som borde, samtidigt därmed att uppgift lämnades domkapitlet om tid för syneförrättning, därom underrätta jämväl befallningshavanden.

Vidare omförmäldes i cirkuläret, att till ledning för konsistorie- och kronoombud vid syner enligt 64 § 1 mom. ecklesiastik boställsordning utarbetats en promemoria, av vilken ett antal exemplar komme att tillställas befallningshavandena och domkapitlen; och anbefalldes berörda myndigheter draga försorg därom, att promemorian tillhandahölles vederbörande ombud.

Slutligen fann Kungl. Maj:t gott *dels* erinra, att, på grund av stadgandena i nådig kungörelse den 16 maj 1827 och nådigt brev den 8 december 1848, det ålåge befallningshavandena att tillse, att beträffande syner av ifrågavarande slag, vid vilka kronoombud vore tillstädes, synerättens protokoll och utslag snarast möjligt insändes till kammarkollegium, *dels ock* anbefalla domkapitlen att, där domkapitel funne skäl anföra besvär över något av synerätt i anledning av syn enligt 64 §

I mom. ecklesiastik boställsordning meddelat beslut, i sammanhang med besvärens anförande till kammarkollegium insända avskrift av besvärskriften.

Departementschefen.

Såsom den föregående redogörelsen giver vid handen, blev frågan om täckande av de kostnader, som uppkomme genom anordningen med särskilda kronoombud, där dessa icke ägde åtnjuta ersättning enligt nådiga kungörelsen den 22 september 1899, icke slutligt löst genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1916. Därvid föreskrevs allenast, att ifrågavarande ersättningsbelopp skulle av Kungl. Maj:ts befallningshavande förskottsvis utbetalas och framdeles hos Kungl. Maj:t anmälas till ersättande.

Enligt kyrkofondskommitténs förslag skulle ifrågavarande ersättningsbelopp gäldas av statsmedel. I likhet med kammarkollegium och statskontoret kan jag för min del icke anse, att dessa kostnader böra slutligt stanna å statsverket. Då den anordning, varom här är fråga, har till syfte att, bättre än hittills kunnat ske, tillgodose kyrkofondens intressen, kan det icke vara annat än rimligt, att kostnaderna för anordningen bestridas av fondens medel.

Däremot måste jag, i olikhet med ämbetsverken, anse, att lagen om kyrkofond den 9 december 1910 icke medgiver, att fonden belastas med utgifter för berörda ändamål. Nämnda lag innehåller i 6 § ett utförligt angivande av de särskilda slag av utgifter, som skola utgöras av kyrkofonden, och det synes näppeligen möjligt att under någon av de sålunda angivna utgiftsrubrikerna inbegripa ifrågavarande kostnadsersättningar. Ärendet torde därför böra i denna del underställas riksdagen och kyrkomötet.

Jag erinrar, att den anordning med särskilda kronoombud, som omförmäles i nådiga cirkuläret den 30 juni 1916, endast avser sådana syner, som skola hållas å ecklesiastika boställen i enlighet med bestämmelserna i 64 § 1 mom. ecklesiastik boställsordning. Dessa bestämmelser äga tillämpning allenast på syner, som året innan ny lönereglering i ett pastorat första gången träder i kraft förrättas å de inom pastoratet belägna boställen, som då utgöra bostadsboställen för löntagare eller eljest innehåvas av sådana. Redan genom denna begränsning är anordningens provisoriska karaktär tydligt angiven. Från kyrkofondskommitténs sida har emellertid uttryckligen framhållits, att det av kommittén framlagda förslaget, som föranledde utfärdandet av nyssberörda nådiga cirkulär, endast innebure en interimsgärd i avvaktan på en mera effektiv lagstiftning. Under dessa förhållanden synes mig den framställning, som bör avlätas till riksdagen och kyrkomötet om rätt att för beredande av ersättning åt kronoombuden

anlita kyrkofondens tillgångar, icke böra taga formen av förslag till ändring i lagen om kyrkofond, utan torde det vara tillräckligt att hos riksdagen och kyrkomötet begära ett medgivande i angivet syfte.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ersättning till kronoombud vid sådana syner, som hållas å ecklesiastika boställen i enlighet med bestämmelserna i 64 § 1 mom. av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910, må i sådana fall, där icke ersättningen skall utgå på sätt stadgats i nådiga kungörelsen den 22 september 1899 angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastika tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten, från och med den 1 juli 1916 räknat utgöras av kyrkofonden i enlighet med de närmare föreskrifter, som av Kungl. Maj:t äro eller kunna varda meddelade.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Holmström.
